

**O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI BARQARAR RIVOJLANISHIDA
INNOVATSION MOLİYAVIY XIZMATLARNING O‘RNI**

Axborot texnologiyalari va menement universiteti “Iqtisodiyot” kafedrası

prof. v.b., i.f.n., f.aminov1930@gmail.com

Aminov Fazlitdin Baxadirovich

*Axborot texnologiyalari va menement universiteti “Iqtisodiyot” yo‘nalishi
talabasi*

Omonqulova Charos Jumanazar qizi

Annotatsiya. *Hozirgi vaqtda innovatsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishning eng xarakterli xususiyatlaridan biriga aylanib bormoqda. Yaqinda bu nom ekzotik, noma'lum va hatto professionallar orasida ham unchalik aniq bo'lmagan narsani eslatardi, ammo endi innovatsiyaning o'zi ham, uning tushunchalari ham dunyoni tezda zabt etmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda innovatsion moliyaviy xizmatlarning o'rni iqtisodiy tahlil qilinadi. Shuningdek, innovatsion moliyaviy xizmatlarning iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirishdagi rolining ilmiy-amaliy jihatlarini bank faoliyatini misol tariqasida o'rganadi.*

Kalit so'zlar: *moliyaviy xizmatlar, bank ishi, iqtisodiy barqarorlik, innovatsion yondashuvlar, bank sektori.*

Abstract. *Currently, innovation is becoming one of the most characteristic features of economic development. Not so long ago, this name reminded of something exotic, unknown and not very clear even among professionals, but now both innovation itself and its concepts are rapidly conquering the world. This article provides an economic analysis of the role of innovative financial services in ensuring the sustainable economic development of Uzbekistan. Also, the scientific and practical aspects of the role of innovative financial services in the development of economic sectors are studied using banking as an example.*

Keywords: *financial services, banking, economic stability, innovative approaches, banking sector.*

KIRISH. Hozirgi globallashuv davrida iqtisodiy tizimlarning barqaror rivojlanishi bevosita innovatsiyalarni joriy etish darajasi bilan belgilanadi. Xususan, moliyaviy xizmatlar sohasi innovatsion jarayonlarning eng faol ishtirokchisi sifatida nafaqat iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, balki iqtisodiyotning barqarorlik ko'rsatkichlarini ham oshiradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "moliyaviy bozorlarni raqamlashtirish va innovatsion xizmatlarni keng joriy etish iqtisodiyotning yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi" [1].

Barqarorlik iqtisodiy rivojlanishning muhim xususiyati sifatida insoniyat jamiyatining umumiy rivojlanish strategiyasini belgilab beradi. Faqat barqaror rivojlanishgina izchil taraqqiyot uchun ishonchli tayanch bo'la oladi.

Biroq iqtisodiy hayotdagi har qanday barqarorlik nisbiy xarakterga ega, chunki jahon iqtisodiy makoni va global iqtisodiy integratsiyalar o'zaro bog'liqdir. Dunyoda kutilmagan holatlar tufayli bir mintaqada yuzaga kelgan iqtisodiy inqiroz yoki favqulodda vaziyatlar sayyoraning boshqa chekkasida ham, hattoki butun dunyo miqyosida iqtisodiy hayotning barqaror kechishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shunga qaramay, iqtisodiy taraqqiyotning mutlaq barqarorligini ta'minlashga qodir bo'lgan ayrim parametrlar mavjud. Bular — alohida olingan mamlakatda innovatsion yechimlarni jadal va tizimli ravishda joriy etish jarayonidir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy innovatsiyalar konsepsiyasi ilk bor 1980-yillarda xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u moliya sektorida yangi mahsulot, texnologiya yoki xizmatlarning paydo bo'lishi jarayonini anglatadi [2]. T. Levitt, M. Miller, va F. Allenlarning tadqiqotlarida moliyaviy innovatsiyalar iqtisodiy o'sishni tezlashtiruvchi asosiy omil sifatida qaraladi [3]. O'zbekistonlik tadqiqotchilar orasida A. Abduqodirov, O. Jo'rayev, va N. Qurbonovlarning ishlarida milliy moliya tizimida innovatsion yechimlar joriy etishning iqtisodiy samaradorligi va institutsional muammolari chuqur tahlil qilingan [4]. Ularning

fikricha, raqamli bank xizmatlari, elektron to'lov tizimlari va fintech platformalari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli tahlil, taqqoslash va statistik kuzatuv usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, hamda Jahon bankining ochiq manbalaridan olindi. Tadqiqotda 2018–2024 yillar oralig'idagi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, innovatsion moliyaviy xizmatlar hajmi va ularning iqtisodiy o'sish bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilindi.

MUHOKAMA

Jamiyatga ko'rsatilayotgan moliyaviy xizmatlar mohiyatan davlatning tashkiliy-funksional ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, aholining turmush darajasini belgilaydi. Ularga, avvalo, quyidagi xizmatlar kiradi: bank, sug'urta, pensiya jamg'armalari, qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish, shuningdek boshqa ko'plab moliyaviy operatsiyalar.

Moliyaviy xizmat deganda, moliyaviy vositachilar (banklar, sug'urta, lizing, investitsiya va boshqa moliya kompaniyalari, investitsiya fondlari va turli moliyaviy institutlar) tomonidan moliya bozorlarida mablag'larni jalb etish va joylashtirishga qaratilgan kompleks faoliyat tushuniladi.

Boshqacha aytganda, bu — pul vosita emas, balki asosiy obykti bo'lgan xizmatlardir. Bunday xizmatlarga quyidagilar kiradi: valyuta birjasida savdo qilish, pul bozorida brokerlik operatsiyalarini amalga oshirish, qimmatli qog'ozlar emissiyasida ishtirok etish, aktivlarni boshqarish, maslahat va vositachilik xizmatlari hamda boshqa yordamchi moliyaviy xizmatlar.

Jahon iqtisodiy vaziyatining beqarorligi tufayli bugungi kunda bank sohasi juda tez-tez o'zgarishga uchramoqda. Tahliliy ma'lumotlarga ko'ra, hozirda bank sektorida umumiy foyda darajasi pasaygan, biroq bank xizmatlarining ko'lami va geografiyasi tobora kengayib, xilma-xil bo'lib bormoqda.

Moliyaviy innovatsiyalar iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga uchta asosiy yo'nalishda ta'sir ko'rsatmoqda:

- 1) Moliyaviy inklyuziyani kengaytirish orqali aholining iqtisodiy faolligini oshirish;
- 2) Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash orqali yangi ish o'rinlari yaratish;
- 3) Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish orqali tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish.

Biroq, innovatsion moliyaviy xizmatlarning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda, kiberxavfsizlik, axborot maxfiyligi, regulyativ muvozanat kabi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Shu sababli, davlat tomonidan raqamli moliyaviy xizmatlarni tartibga solish, fintech sektorini qo'llab-quvvatlash va xavfsizlik tizimini mustahkamlash bo'yicha kompleks siyosat zarur [6].

NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda so'nggi yillarda innovatsion moliyaviy xizmatlarning jadal rivojlanishi kuzatilmoqda. Jumladan, 2018-yilda raqamli to'lovlar umumiy hajmi 25 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 190 trillion so'mga yetdi [5]. Mobil banking, QR-to'lovlar, onlayn kreditlash kabi xizmatlar orqali aholining moliyaviy kirish imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi. Bundan tashqari, mikrofinans institutlari va fintech kompaniyalarning soni 5 yil ichida 2 barobarga oshgan. Bu esa kichik biznes subyektlari uchun investitsion resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirgan.

Jadval 1.

**O'zbekistonda innovatsion moliyaviy xizmatlar hajmi
(2018–2024 yillar)**

Yil	Elektron to'lovlar hajmi (trln so'm)	Fintech kompaniyalar soni	Aholining raqamli bankingdan foydalanish ulushi (%)
2018	25	15	12
2019	45	24	18

2020	73	32	27
2021	110	41	35
2022	140	49	45
2023	165	56	52
2024	190	60	58

XULOSA. Innovatsion moliyaviy xizmatlar O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Ular orqali moliyaviy oqimlar samaradorligi oshmoqda, iqtisodiy subyektlarning raqobatbardoshligi mustahkamlanmoqda va aholining moliyaviy madaniyati yuksalmoqda. Kelgusida moliyaviy innovatsiyalarni chuqurlashtirish uchun: Fintech startaplarni qo‘llab-quvvatlovchi maxsus fondlar tashkil etish; Bank tizimida “ochiq moliya” (Open Banking) mexanizmini joriy etish; Raqamli moliya sohasida kadrlar tayyorlashni kuchaytirish tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2023.
2. Levitt T. Innovations in Financial Services. Harvard Business Review, 1981.
3. Allen F., Gale D. Financial Innovation and Risk Sharing. Oxford University Press, 1994.
4. Abduqodirov A., Jo‘rayev O., Qurbonov N. O‘zbekiston moliya tizimida innovatsion rivojlanish yo‘nalishlari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.
5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobotlar (2018–2024).
6. Jahon banki. Digital Financial Services in Central Asia. – Washington D.C., 2023.